

**Beszámoló a Brigetio/Szőny-Stadion út lelőhelyen 2019 nyarán végzett
feltárások eredményeiről
(NKA 207134/00362. számú pályázat)**

A Komáromi Klapka György Múzeum és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (ELTE BTK) Régészettudományi Intézete, Ókori Régészeti Tanszéke között 1992 óta zajló együttműködésének 28. évében az alábbi ásatási eredmények születtek, a továbbiakban felsorolt munkatársak részvételének köszönhetően.

Ásatásvezetők: Dr. Bartus Dávid tanszékvezető egyetemi docens (ELTE BTK Régészettudományi Intézet, Ókori Régészeti Tanszék); Szamadó Emese régész, múzeumigazgató (Komáromi Klapka György Múzeum).

Régészek: Juhász Lajos, Simon Bence, Joháczai Szilvia, Benes Anita, Rupnik László, Simon Bence, Szabó Melinda

Régészhallgatók: Atlasz Bence, Ádám Réka, Balázs Bence, Dr. Barna Ferenc, Czeglédi Máté Benjámín, Ekker Boldizsár, Erdős Olívia, Garczik Ábel, Halász Luca, Havasi Dóra, Horváth Bianka, Horváth Emma, Hümpfner Dániel, Kartali Zsanett, Kádár Johanna, Kertész Boglárka, Kiss Zoltán, Kostyál Gergely, Kovács Sára Zsuzsanna, Králik Dóra Tekla, Kurek Georgina, Láng Dorottya, Marczel Krisztina, Melykó Adrián, Mészáros Andrea, Molnár Ágoston, Müller Ákos, Nagy Katica, Olasz Rita Helga, Papp Zsolt Tamás, Párkányi Bence, Peng Mátyás, Pokker Daniella, Szabó Dominika, Szabó Márton, Szederkényi Róbert, Szunyogh Kata, Takács Balázs, Tatár Iringó, Tóth Benedek, Török Dorottya, Varga Boldizsár, Vincze Gergő, Barbora Demovičová (Nagyszombati Egyetem), Lucia Hlaváčová (Nagyszombati Egyetem), Simona Lindáková (Nagyszombati Egyetem), valamint Török Ignác Bálint középiskolás diák.

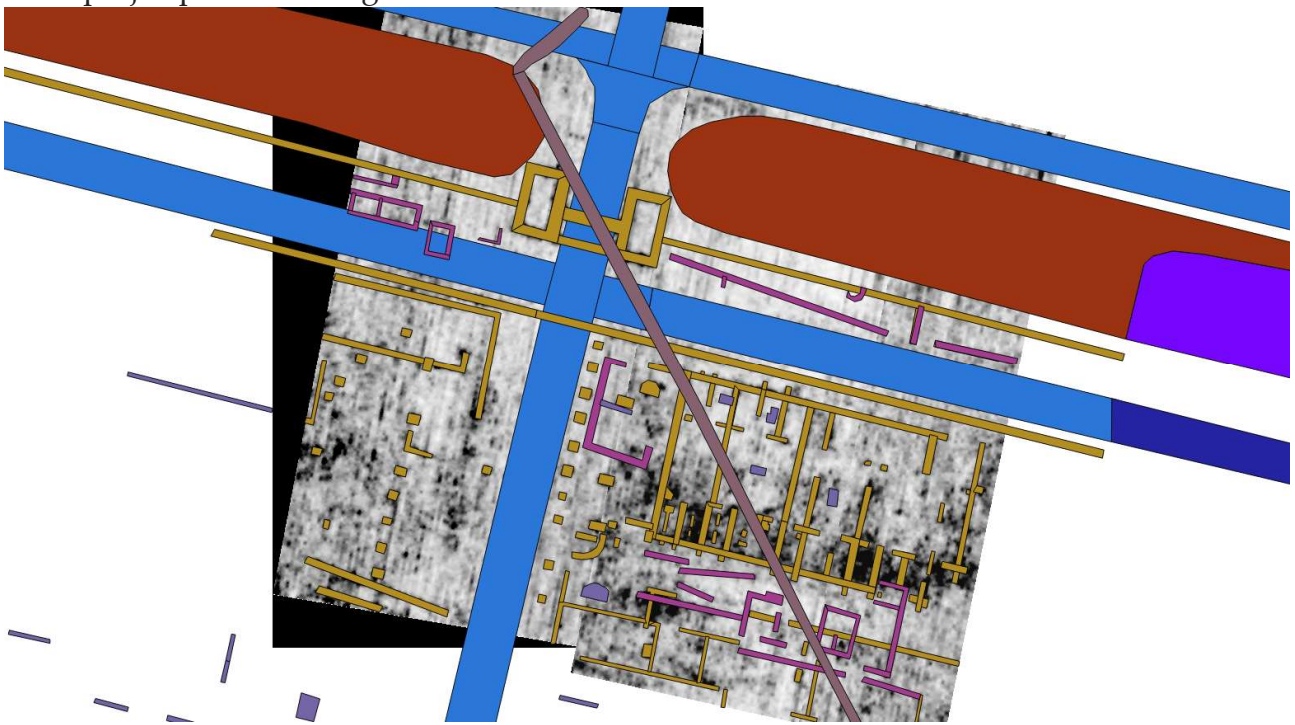
Szőny, Stadion út lelőhelyen a megelőző évek légirégészeti kutatásai alapján azonosított területen a legutóbbi, 2017-2018-as ásatási szezonokban egy mintegy 900 m²-es területen végeztünk feltárást, aminek során egy nagy méretű apszisos épületet sikerült részlegesen feltárni, valamint a brigetioi legiotábor korábbi periódusait is meghatároztuk. Az 1. periódus a tábor alapításához kapcsolható, és a Kr. u. 2. század elejére keltezhető,

nagyrészt fekete, égett réteg formájában jelentkezett. A 2. periódus a tábor fő periódusa, egy legalább 20 helyiségből álló, minimum 700 m² nagyságú épületet sikerült feltárnunk, helyenként álló falakkal, in situ falfestményekkel a falakon, valamint több terrazzopadlóval. A 3.-4. periódus a 4. század első felére keltezhető, amikor a szomszédos katonavárosból a táborba költöznek, és a korábbi táborépületek helyére hevenyészett házakat építenek. Az 5. periódus a bélyeges téglák (Terentius és Frigeridus dux) alapján a 370-es évek elején épült, masszív kőfalai a legtöbb helyen teljes egészében megmaradtak. A reprezentatív apszisos épület császári fogadóhelyiségként is funkcionálhatott, valószínűleg itt kerülhetett sor 375. november 17-én a kvád követek és I. Valentinianus találkozójára, ami a császár

halálával végződött. A 6. periódusban az épület egy részét feladják, padlófűtést alakítanak ki benne és valószínűleg lakóépületként használják a római kor végéig.

A 2019. július 1. és szeptember 20. között végeztünk feltárás a legiotábor területén, összesen két helyszínen.

Az első feltárt helyszín a legiotábor északi főkapuja, a porta praetoria volt, melynek területén 1941-ben már zajlott egy kisebb ásatás Radnóti Aladár vezetésével, aminek során a kaputornyok egy részét feltárták, azonban ennek dokumentációja teljesen elveszett. A feltárás előtt elvégeztük a terület magnetométeres és talajradaros geofizikai felmérését, aminek eredményeképpen a táborkapu elhelyezkedése és alaprajza pontosan meghatározható volt.

A geofizikai felmérés értelmezése

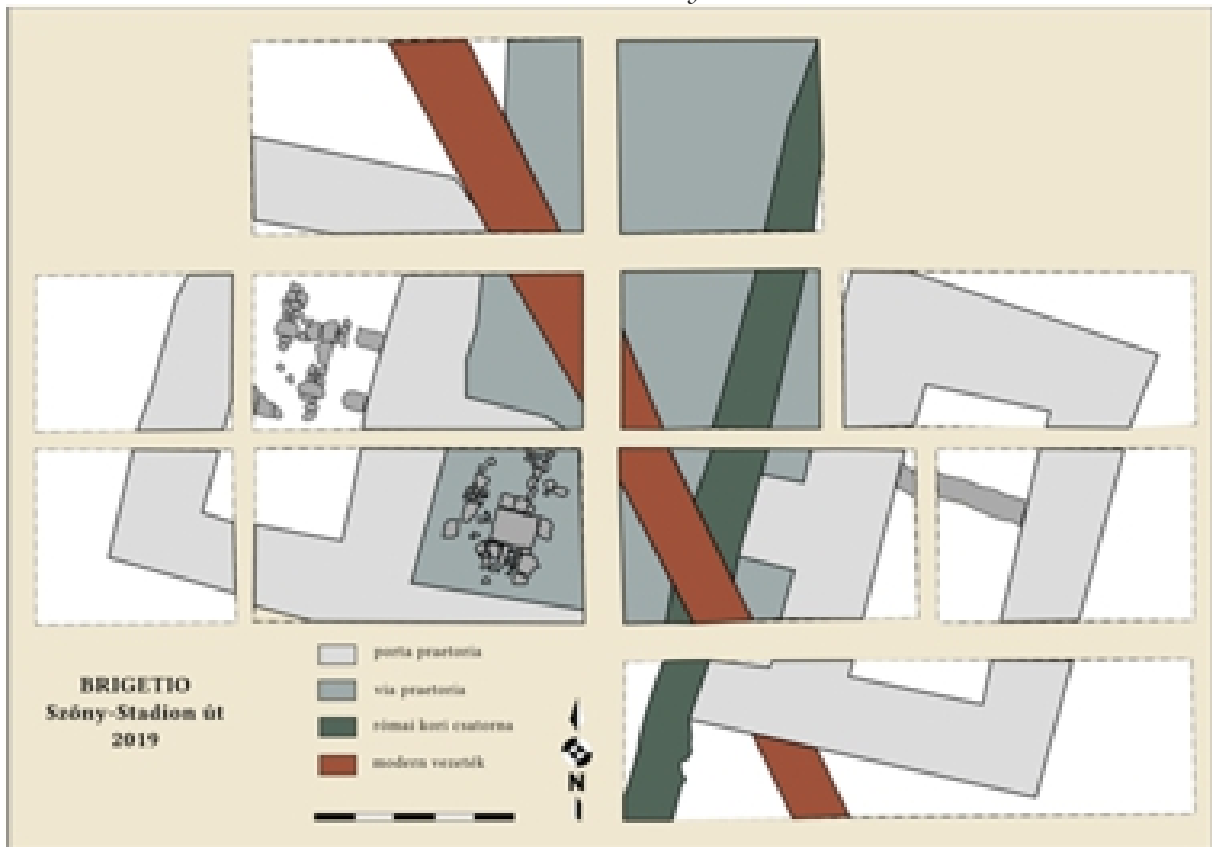
A geofizikai eredmények alapján tűztük ki az északi szelvényt 600 m²-en (20 x 30 m), majd elvégeztük a felszín gépi és kézi humuszolását. Ezután feltártuk a porta praetoria két kaputornyát, valamint a köztük elhelyezkedő kapunyílást. A feltárt táborkapu szerkezete igazolta a geofizikai mérések eredményeit. Mind a kaputornyok, mind az azokat összekötő kapunyílások masszív kőalapozással rendelkeztek, a felmenő falakból azonban mindössze néhány kváderkő maradt a helyén. A tornyok belső szerkezetéről így kevés információval rendelkezünk, a nyugati toronyban egy későbbi átépítés nyomait sikerült azonosítanunk, a keleti toronyban pedig egy masszív meszes réteget találtunk, ami egy átépítéshez, vagy esetleg a torony lebontásához kapcsolható.

Szintén ebből a kaputoronyból került elő több mint egy tucat kő katapultgolyó. A kapu belső szerkezetének feltárását megnehezítette egy újkori csatorna, amit a kapunyíláson vágtak keresztül. Ennek ellenére sikerült feltárnunk a kapunk keresztülvezető via praetoria kőlapokkal fedett útfelületének egy részét, valamint az erre merőleges, szintén részben kőlapokkal fedett via sagularis egy

szakaszát. A kaputornyok mindkét oldalán azonosítottuk a táborfalak kiszedett helyeit, amelyek a tornyok északi, külső sarkaihoz csatlakoztak keletről és nyugatról.

Az északi szelvénytör

Az északi szelvénytör összesített alaprajza

A déli szelvényisor

A másik megnyitott, 300 m²-es (10 x 30 m) felület az előzőtől déli irányban 25 m-re volt és kelet felé 5 m-rel volt elcsúsztatva. Itt szintén a via praetoria felületét sikerült megtalálni, valamint a radarfelvételeken jól látszó, a via praetoriát két oldalról szegélyező oszlopsor bázisai közül ötöt. Ezen kívül a területen két késő római/népvándorláskori sírt találtunk az út keleti oldalán lévő porticusba vágva, valamint egy késő római kori mészégető kemencét tártunk fel.

murmillo

Leletanyag szempontjából a fentebb említett katapultgolyók mellett egy kőből faragott domborműtöredék emelkedik ki, ami egy mellvértes alak töredéke.

A via praetoria mellől egy árokból került elő egy murmillo gladiátor jó minőségű bronz szobra.

Emellett említésre méltó, hogy a mészégető kemence betöltéséből és a kemence környékéről több tucat késő római érem került elő.

A feltárás során a területet a hagyományos régészeti dokumentáció eszközei mellett egy DJI Phantom 4 típusú drónnal folyamatosan fotóztuk és videóztuk, valamint a feltárás fotó 3D feldolgozását is megkezdjük. A hagyományos ásatási napló mellett a feltárást minden nap videonaplóban rögzítettük, összesen mintegy 8 órányi hang és képanyagot készítve.

2019. július 24-én nyílt napot tartottunk az ásatáson, melyre közel 200 érdeklődő volt kíváncsi. Bartus Dávid ásatásvezető tájékoztatását drónos felvételekkel illusztráltuk, melyet TV-n lehetett megtekinteni.

Látogatók a nyílt napon

2019. szeptember 21-én, a Kulturális Örökség Napján egész napra megnyitottuk az ásatást a látogatók előtt és egyéneknek, csoportoknak egyaránt vezetéseket tartottunk. Ezen a napon 250 fő látogatta meg az ásatást.

Csoportos és egyéni tárlatvezetés a Kulturális Örökség Napjain

Ezen kívül nyáron 3 táborozós, szeptemberben 4 iskolai csoportot fogadtunk az ásatáson, összesen 180 fővel.

A feltárás végén a terület nehezen megközelíthető részeit, illetve a sérülékeny épületelemeket kézzel visszatemetjük, majd a fennmaradó részen munkagéppel végeztük el a visszatemetést, október 10-én.

Tudományos eredmények összefoglalása

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Komáromi Klapka György Múzeum által 2019. július 1. és 2019. szeptember 20. között Brigetio / Komárom-Szőny, Stadion út lelőhelyen végzett régészeti feltárás elsődleges célja a legiotábor északi főkapujának, a porta praetoriának a feltárása volt, valamint a via praetoria fekvésének és szerkezetének tisztázása. Mind a kaputornyok, mind az azokat összekötő kapunyílások masszív kőalapozással rendelkeztek, a felmenő falakból azonban mindössze néhány kváderkő maradt a helyén. A tornyok belső szerkezetéről így kevés információval rendelkezünk, a nyugati toronyban egy későbbi átépítés nyomait sikerült azonosítanunk, a keleti toronyban pedig egy masszív meszes réteget találtunk, ami egy átépítéshez, vagy esetleg a torony lebontásához kapcsolható. Sikerült feltárnunk a kapunk keresztülvezető via praetoria kőlapokkal fedett útfelületének egy részét, valamint az erre merőleges, szintén részben kőlapokkal fedett via sagularis egy szakaszát. A déli feltárási területen a via praetoriát két oldalról szegélyező oszlopsor bázisai közül ötöt sikerült megtalálni, valamint feltártunk egy késő római mészégető kemencét is.

A 2017 óta zajló feltárások a Brigetio legiotáborában mindeddig elvégzett legnagyobb felületű és legtöbb információt nyújtó régészeti kutatások voltak, amelyek rendkívül fontos információkkal szolgálnak a tábor teljes történetére vonatkozóan az alapítástól a római kor végéig.

Komárom, 2019. 11. 11.

.....
Dr. Bartus Dávid
régész, tanszékvezető egyetemi docens
az ELTE BTK dékánhelyettes

.....
Számadó Emese
régész, múzeumigazgató
Komáromi Klapka György Múzeum

ásatásvezetők